

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Інститут української археографії та джерелознавства
імені М. С. Грушевського

Ucraina Magna

THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE
M. S. Hrushevs'ky Institute of Ukrainian Archaeography
and Source Studies

UCRAINA MAGNA

Volumen III

Kyiv – 2020

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Інститут української археографії та джерелознавства
імені М. С. Грушевського

UCRAINA MAGNA

Volumen III

Київ – 2020

УДК: 930.2:055.2(=161.2)054.72“19”

*Затверджено до друку рішенням Вченої ради Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України
(Протокол № 9 від 10 грудня 2020 року)*

Редакційна колегія:

д. іст. н., проф. Валентина Піскун (голова); д. іст. н. Георгій Папакін;
д. іст. н. Олександр Маврін; д. іст. н., проф. Надія Миронець; д. і. н.,
проф., Алла Атаманенко; д. іст. н. Ігор Гирич; д. іст. н. Ярослав Федорук;
д. іст. н. Ірина Преловська; д. іст. н. Вячеслав Корнієнко;
д. іст. н. Георгій Мамулія (м. Париж, Франція); д-р. Богдан Зілин-
ський (м. Прага, Чехія); д-р, проф. Рафал Ковальчик (м. Лодзь,
Польща); к. іст. н. Юлія Горбач; к. іст. н. Валентин Кавунник;
к. іст. н. Дмитро Гордієнко (відповідальний секретар).

Ucraina Magna. – К., 2020. – Vol. III / За заг. ред. В. Піскун;
упоряд. Д. Гордієнко. – 320 с.

ISSN 2522-9184

Видання зареєстровано Міністерством юстиції України
(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової
інформації – серія KB № 22794-12694P від 14.06.2017)

ISSN 2522-9184

© Інститут української археографії та джере-
лознавства ім. М. С. Грушевського, 2020
© В. М. Піскун, 2020
© Д. С. Гордієнко, 2020
© Автори статей, 2020

**ДОКУМЕНТИ ПРО ВИЗНАННЯ У 1921 р.
РЕСПУБЛІКОЮ АРГЕНТИНА УКРАЇНСЬКОЇ
НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ***

*Переклад з іспанської та французької
Лідії Крюкової-Качуровської (Буенос-Айрес – Мюнхен)*

Вступ

Визнання Республікою Аргентина Української Народної Республіки (далі – УНР) добре відомий факт в українській історіографії. Аргентина була на той час єдиною країною Американського континенту та останньою, яка 5 лютого 1921 р. *de jure* визнала УНР вільною і незалежною державою. Цей факт висвітлений у публікаціях Б. Галайчука¹, В. Трембіцького², В. Головченка³, В. Сергійчука⁴, част-

* Автор висловлює глибоку подяку за доброзичливу допомогу у роботі над цією публікацією перекладачці опублікованих документів – Лідії Крюковій-Качуровській, українцям в Аргентині – Тамарі Галайчук, Юрію Іванику та Юрію Данилишини, а також співробітникам Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України д. і. н., проф. Валентині Піскун, к. і. н. Зої Борисюк та к. і. н. Валентину Кавуннику.

¹ БОНДАН Т. HALAJCZUK, *El estado Ucraino del siglo XX*, Buenos Aires, 1953, p. 71–72; Б. ГАЛАЙЧУК, ‘Єдина американська держава, що визнала УНР’, *Свобода Джерсі-Сіті*; Нью-Йорк, ч. 18 (31.01.1956): 2–3.

² В. ТРЕМБІЦЬКИЙ, ‘Дипломатичні взаємини Аргентини з Україною’, *У пошуках історичної правди: зб. на пошану Миколи Чубатого (1889–1975)*, Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1987, с. 453–472; WALTER TREMBICKY, ‘International status of the Ukrainian Democratic Republic (1917–24)’, *Альманах Українського народного союзу на рік 1986, річник 76*, Джерсі-Сіті; Нью-Йорк (вид-во “Свобода”): 156–173 (див. с. 163).

³ В. І. ГОЛОВЧЕНКО, ‘Визнання Української Народної Республіки Аргентиною у 1921 р.: маловідома сторінка історії вітчизняної дипломатії’, *Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр.*, вип. 28, ч. 1 (К., 2001) 3–14; передрук: В. ГОЛОВЧЕНКО, ‘Аргентина – Україна. 1921 рік’, *Україна дипломатична: наук. щорічник*, вип. 2 (К., 2002): 264–274.

⁴ В. СЕРГІЙЧУК, *Неусвідомлення України. Ставлення світу до української державності: погляд у 1917–1921 роки з аналізом сьогодення*, Л. (Свічадо), 2002, с. 617–624.

ково у збірнику документів “Історія української дипломатії”⁵ і базується на трьох основних документах, досі відомих лише у копіях, головним чином скриптурних, та у перекладі українською мовою.

Йдеться про лист французькою мовою посла Аргентини у Франції Марсело Торкуато де Альвеара президенту української делегації на Паризькій мирній конференції графу Михайлу Тишкевичу від 3 березня 1921 р. про визнання Урядом Аргентини УНР (док. № 1), лист іспанською мовою міністра закордонних справ та культів Аргентини Оноріо Пуейрредона президенту української делегації на Паризькій мирній конференції від 31 березня 1921 р. про визнання його урядом УНР (док. № 2) та додаток до цього листа – скриптурна завірена копія постанови уряду Республіки Аргентина від 5 лютого 1921 р. за підписами президента республіки Іполіто Ірігоєна та в.о. міністра закордонних справ та культів Пабло Торелло про визнання УНР державою вільною і незалежною (док. № 3). Обидва листи і додаток надійшли у Надзвичайну дипломатичну місію УНР в Парижі – 7 березня 1921 р. (док. № 1) та 8 травня 1921 р. (док. № 2, 3).

Місцезнаходження оригінальних документів невідоме, а їхні численні скриптурні копії зберігаються нині у Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України у фонді 3696 “Міністерство закордонних справ Української Народної Республіки”, в якому сформовано дві справи щодо Аргентини – № 447 і № 488 другого опису. Всі три документи після надходження їх у Надзвичайну дипломатичну місію УНР у Парижі були перекладені українською мовою, а два (№ 2 і № 3) – ще й французькою. Переклади зберігаються там само, а також у фонді 1429 “Канцелярія Директорії УНР” (док. № 2, 3) названого архіву.

Окремі документи були опубліковані. Зокрема В. Трембіцький оприлюднив у вигляді факсиміле оригінальний документ № 3 (завірена скриптурна копія постанови уряду Республіки Аргентина від 5 лютого 1921 р.), але при цьому не зазначив місце зберігання документа⁶. Ймовірно, документ друкувався за однією з ксерокопій, що

⁵ *Історія української дипломатії: перші кроки на міжнародній арені (1917–1924 рр.): док. і матеріали*, упоряд. Л. В. Андрієвська та ін.; автор проекту І. Б. Матяш, К. (Вид-во гуманіт. л-ри), 2010, с. 461.

⁶ В. ТРЕМБІЦЬКИЙ, ‘Дипломатичні взаємини Аргентини з Україною’, с. 454.

розійшлися серед українських емігрантів. До того ж, автор помилково визначив його як “урядове письмо”, яким президент Аргентини повідомив дипломатичне представництво УНР в Парижі про юридичне визнання Української Республіки⁷. Це наводить на думку, що автор, хоч і знав про надходження цього документа в Париж, але не був ознайомлений зі справжнім супровідним листом від 31 березня 1921 р. (док. № 2).

В. Головченко опублікував автентичний переклад українською мовою док. № 3⁸, а В. Сергійчук – так само автентичні українські переклади документів № 2 і № 3, але за іншим джерелом⁹. Наскільки автентичні переклади українською мовою були недосконалі, свідчить той факт, що у перекладі, опублікованому В. Головченком, прізвища президента Аргентини І. Ірігоєна та в.о. міністра закордонних справ та культів П. Торелло об’єднані в одну особу – *Ірігойен П. Торелло*. У тогочасному українському перекладі, опублікованому В. Сергійчуком, також помилково відтворюються імена підписантів документів, зокрема президента Аргентини Ірігоєна як *Iriгуєн*, міністра закордонних справ та культів О. Пуейрредона як *І. Пеїредон*¹⁰. Отже, за винятком док. № 3 оригінали ніколи не публікувалися. При цьому, повторимося, досі залишається невідомим їхнє місцезнаходження.

Кілька років тому виявилось, що у родинному архіві перекладачки Лідії Крюкової-Качуровської, українки за походженням, громадянки Аргентини, мешканки Мюнхена (Німеччина) зберігаються ксерокопії оригіналів трьох названих документів. Донька відомих українських художників – Бориса Крюкова (1895–1967) та Ольги Гурської (1902–1975), Лідія Крюкова-Качуровська народилася у Києві до війни. Її сім’я восени 1943 р. залишила Київ і через Львів, Краків емігрувала на Захід. У 1944–1948 рр. родина мешкала у м. Гмундені в Австрії, а 1948 р. переїхала в Аргентину і оселилася у Буенос-Айресі. Тут пані Лідія закінчила середню школу і здобула вищу освіту – має два дипломи перекладачки Університету Буенос-Айреса (1961 р.

⁷ В. ТРЕМБІЦЬКИЙ, ‘Дипломатичні взаємини Аргентини з Україною’, с. 453.

⁸ В. І. ГОЛОВЧЕНКО, ‘Визнання Української Народної Республіки Аргентиною...’, с. 11; ІДЕМ., ‘Аргентина – Україна. 1921 рік’, с. 271.

⁹ В. СЕРГІЙЧУК, *Op. cit.*, с. 618–620.

¹⁰ *Ibid.*, с. 619–620.

і 1962 р.) і, крім української та іспанської, володіє ще п'ятьма мовами (німецька, англійська, італійська, французька та російська).

Ксерокопії оригінальних документів про визнання Аргентиною УНР з'явилися у родинному архіві пані Лідії на початку 1950-х рр.¹¹ Їх подарував її матері – Ользі Гурській, один зі знайомих українських емігрантів, яких багато оселилося того часу в Аргентині. В якому архіві – державному чи приватному, і в якій країні цей чоловік** виявив оригінали, або хто йому надав вже готові факсимільні копії, з яких потім були виготовлені ксерокопії, – невідомо. Не виключено, що ці документи у вигляді ксерокопій досить широко ходили тоді по руках серед українців в Аргентині.

Виявлення ксерокопій оригінальних документів щодо визнання Республікою Аргентина Української Народної Республіки, які на відміну від скриптурних копій містять дату надходження, вхідний номер та резолюцію, спонукало до комплексного і якнайповнішого видання їх у вигляді факсимільного зображення та електронного відтворення у супроводі сучасного перекладу.

Походження документів

Оригінальні документи мали походити з архіву Надзвичайної дипломатичної місії (далі – НДМ) УНР у Франції, оскільки вони адресувалися голові названої місії і надходили на її адресу. НДМ УНР у Франції діяла спочатку як Делегація УНР на Паризькій мирній конференції з січня 1919 р.¹² Делегація мала статус Надзвичайної дипло-

¹¹ Тут варто зазначити, що метод ксерографії був винайдений у США 1938 р., а перші ксерокопіювальні апарати з'явилися на ринку в 1949 р. (Історія фірми “Ксерокс” // <http://www.fundinguniverse.com/company-histories/xerox-corporation-history/>).

^{**} Цим чоловіком, ймовірно, був Богдан Галайчук, український емігрант, мешканець Буенос-Айреса, який у 1953 р. видав монографію “Українська держава у XX столітті” (El estado Ucranio del siglo XX), де серед іншого розглядалося питання про визнання УНР Аргентиною у 1921 р. (див. виноску 1).

¹² І. Б. МЯТЯШ, ‘Перші кроки української дипломатії в світлі архівної інформації’, *Історія української дипломатії...*, с. 44–45; Ю. КОСТИК, ‘Дипломатична діяльність графа Михайла Тишкевича (за матеріалами періодичних видань)’, *Зб. праць Науково-дослідного інституту пресознавства*, вип. 1 (19) (2011) 137; *Архів Української Народної Республіки. Міністерство закордонних справ. Дипломатичні документи від Версальського до Ризького мирних договорів (1919–1921)*, упоряд. В. КАВУННИК, К., 2016, с. 250.

матичної місії до Франції¹³. Першим головою місії у ранзі президента був Григорій Сидоренко, колишній міністр пошти і телеграфу УНР в уряді В. Голубовича, наступним, за постановою Ради Народних Міністрів (далі – РНМ) УНР, затвердженою Директорією 16 липня 1919 р.¹⁴, – граф Михайло Тишкевич, колишній очільник дипломатичного представництва УНР у Ватикані, який приступив до виконання своїх обов’язків у Парижі 1 вересня 1919 р.¹⁵

Після завершення роботи Мирової конференції у Парижі (21.01.1920) Делегація УНР у зменшеному складі продовжила діяти *de facto* до 25 листопада 1920 р., хоча *de jure* вона була ліквідована за постановою РНМ УНР 20 вересня 1920 р.¹⁶, і на її базі 13 жовтня 1920 р. створена НДМ УНР у Франції¹⁷. Головою місії був призначений 5 січня 1921 р. Олександр Шульгин¹⁸. До його прибуття обов’язки голови НДМ УНР у Франції виконував до 15 лютого 1921 р. граф М. Тишкевич, який продовжував титулувати себе президентом Делегації УНР на Паризькій мирній конференції, а з 15 лютого до 15 березня 1921 р. – Микола Шумицький¹⁹. О. Шульгин приїхав у Париж 13 березня 1921 р.²⁰ і 15 березня 1921 р. перейняв справи голови місії²¹.

Час та обставини ліквідації НДМ УНР у Франції в історичній літературі залишилися поза увагою дослідників. Відомо, що НДМ УНР у Франції діяла найдовше – до початку 1930-х рр., але називалася вже просто Місія УНР у Парижі²². При цьому треба зазначити, що місія у першій половині 1920-х рр. переживала сильну фінансову

¹³ *Історія української дипломатії...*, с. 355.

¹⁴ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 460, арк. 16.

¹⁵ *Архів Української Народної Республіки...*, с. 301.

¹⁶ *Ibid.*, с. 349.

¹⁷ *Фонды Русского заграничного исторического архива в Праге: межархивный путеводитель*, отв. ред. Т. Ф. ПАВЛОВА, Москва (РОССПЭН), 1999, с. 126.

¹⁸ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 460, арк. 23.

¹⁹ *Ibid.*, арк. 82зв.

²⁰ *Ibid.*, арк. 65.

²¹ *Архів Української Народної Республіки...*, с. 385.

²² О. ШУЛЬГИН, *Без території. Ідеологія та чин уряду УНР на чужині*, Париж, 1934, с. 62–63, 78; А. ЖУКОВСЬКИЙ, ‘Політична і громадська діяльність Олександра Шульгина’, *Збірник на пошану Олександра Шульгина (1889–1960) / Записки Наукового товариства ім. Шевченка. Праці Історично-філософської секції*, т. 186 (Париж; Мюнхен, 1969), фото II (після с. 24), с. 29.

скруту, можливо, навіть деякий час не працювала. У другій половині серпня 1921 р. голова місії О. Шульгин внаслідок браку коштів планував звільнити її співробітників, а у вересні 1921 р. закрити місію²³. У листі до Симона Петлюри від 11 серпня 1921 р. з приводу цього він болісно наголошував на наслідках ліквідації місії: “*Закриття ж Місії в Парижі – це смерть УНР на міжнародному полі!!*”²⁴ і прохав терміново вислати кошти. Той факт, що О. Шульгин взимку 1922–1923 рр. працював у бібліотеці Фрайбурзького університету, а з весни 1923 р. до 1927 р. мешкав у Празі, де, як професор, викладав в Українському вільному університеті та Українському високому педагогічному інституті ім. М. Драгоманова²⁵, свідчить про те, що активна діяльність НДМ УНР у Франції у першій половині 1920-х рр. припинилася. Тим більше, що на кризу дипломатичної діяльності УНР протягом 1922–1926 рр. вказував і сам О. Шульгин²⁶. Що сталося у цей час з документальними матеріалами Делегації УНР на Паризькій мирній конференції та НДМ УНР у Франції, які, очевидно, утворили один архів, невідомо.

У 1929 рр. архів НДМ УНР у Франції (можливо, його частину) придбав у приватної особи на ім'я Коссовський²⁷ Російський закор-

²³ ЦДАВО України, ф. 1429, оп. 2, спр. 101, арк. 201.

²⁴ *Ibid.*

²⁵ А. Жуковський, *Op. cit.*, с. 30; *Україна в міжнародних відносинах. Енциклопедичний словник-довідник. Біографічна частина*, вип. 6: Н–Я, К., 2016, с. 338.

²⁶ О. Шульгин, *Op. cit.*, с. 77, 81.

²⁷ Йдеться, ймовірно, про Коссовського Володимира Конкордійовича (16.06.1886, Гродно – 19.04.1962, Грасс, Франція), колишнього офіцера Російської імператорської армії (полковник інженерних військ), військового письменника, журналіста, сходознавця, колекціонера. Закінчив Лазаревський інститут східних мов у Москві, історико-філологічний факультет Новоросійського університету, Олександрівське військове училище, Офіцерську електротехнічну школу у Петербурзі. Учасник Першої світової війни та Громадянської війни у Росії, емігрував у Туніс, 1924 р. перебрався у Париж. Член Російського монархічного руху (1948), Спілки російських дворян. Друкувався в журналах “Возрождение”, “Станиця”, “Союз дворян”, газетах “Новое слово” (Берлін), “Русское воскресенье”, “Парижский вестник”, активно збирав матеріали з історії російської еміграції (інтернетресурс: http://ria1914.info/index.php?title=Коссовский_Влади-мир_Конкордиевич).

донний історичний архів (далі – РЗІА) у Празі (1923–1945)²⁸. Роком раніше, 1928 р., там само опинився архів (або його частина) Делегації УНР на Паризькій мирній конференції²⁹. Можливо, він теж був придбаний РЗІА у того ж Коссовського. Не виключено, що це міг бути один масив документів, розділений таким чином на два архіви. У 1945 р. обидва архіви у складі фондів РЗІА потрапили у Москву³⁰. Нині вони зберігаються у Державному архіві Російської Федерації у фондах Р-6275 “Надзвичайна дипломатична місія Української Народної Республіки (УНР) у Франції” (1 опис, 27 одиниць зберігань, 1917–1921 рр., 1926 р., 1928 р.) та Р-7027 “Делегація Української Народної Республіки (УНР) на Мирній конференції у Парижі” (1 опис, 40 одиниць зберігань, 1918–1921 рр.)³¹.

Оскільки серед українських емігрантів на початку 1950-х рр. були розповсюджені ксерокопії оригінальних документів про визнання Аргентиною УНР, можемо зробити висновок, що оригінали були вилучені з цього архіву, ймовірно, ще у 1920-х рр. кимось з працівників НДМ УНР у Франції. У 1921 р. місія налічувала, крім О. Шульгіна (голова), ще двох співробітників – секретаря Олександра Коваленка³² та радника Миколу Шумицького. У 1953 р. в Буенос-Айресі вийшла книжка іспанською мовою правника, політолога, члена Наукового товариства ім. Шевченка Богдана Тадея Галайчука “Українська держава у XX ст.”³³, в якій йшлося про визнання УНР у міжнародному світі. Її автор висловлював подяку за надані документи О. Шульгину. Дуже ймовірно, що серед надісланих ним документів були ксерокопії, про які йдеться у цій статті. Тому у пошуках оригіналів варто звернути увагу в першу чергу на архів О. Шульгіна. Його матеріали розпорошені по всьому світу, зокрема в архіві УВАН в США, НТШ в Сарселі (Франція) та, можливо, ще в інших місцях.

²⁸ *Фонды Русского заграничного исторического архива в Праге...*, с. 126.

²⁹ П. К. ГРІМСТЕД, “Празькі архіви” у Києві та Москві: Повоєнні розшуки і вивчення еміграційної архівної україніки, переклад з англ. Т. Боряк, К., 2005, с. 49–50

³⁰ *Ibid.*, с. 42–50.

³¹ *Фонды Русского заграничного исторического архива в Праге...*, с. 125–126.

³² Призначений серетарем Надзвичайної дипломатичної місії УНР у Франції з 1.01.1921 р. (*ЦДАВО України*, ф. 3696, оп. 2, спр. 460, арк. 2).

³³ BONDAN T. HALAJCZUK, *Op. cit.*, 112 p.

Передумови та обставини визнання урядом Аргентини УНР

Передумови та обставини визнання урядом Аргентини УНР досить детально висвітлені у вище названих працях Б. Галайчука, В. Трембіцького, В. Головченка та В. Сергійчука (виноски 1–4). Дослідження Б. Галайчука, В. Трембіцького і В. Сергійчука (виноски 1, 2, 4) пов’язані між собою спільним фактажем, оскільки кожна наступна публікація спиралася на попередню, збагачуючи її при цьому новими даними. Окремо стоїть праця В. Головченка (виноска 3), написана на багатому архівному матеріалі. Автор висвітлює обставини визнання урядом Аргентини УНР, наводячи нові факти і уточнюючи певні дати, та вперше розповідає про кроки уряду УНР у справі встановлення фактичних дипломатичних відносин з Аргентиною. При цьому висновки автора щодо передумов визнання урядом Аргентини УНР збігаються з висновками попередніх авторів.

Спираючись на дослідження названих авторів, тезисно окреслимо ті передумови, які сприяли визнанню УНР Республікою Аргентина:

- з кінця XIX ст. в Аргентині сформувалася значна громада українських колоністів, які своєю працею, культурою позитивно зарекомендували себе у новій державі³⁴;
- від 1908 р. Аргентина мала в Російській імперії на території України два консульства – в Одесі (генеральне) та Миколаєві, які діяли до 1917 р.³⁵, тому нова постала країна на цій території не була *terra incognita* ні для політиків, ні для капіталу, ні для компетентних у міжнародних справах державних чиновників Аргентини;
- 15 вересня 1919 р. Грузія була визнана Республікою Аргентина. Відтоді у Міністерстві закордонних справ УНР зародилася ідея домогтися визнання серед країн і Американського континенту, зокрема США, Канади, Аргентини і Бразилії, де проживали численні українські громади³⁶;

³⁴ В. ТРЕМБІЦЬКИЙ, ‘Дипломатичні взаємини Аргентини з Україною’, с. 455–456; В. ГОЛОВЧЕНКО, ‘Аргентина – Україна. 1921 рік’, с. 267; ІДЕМ., *Визнання Української Народної Республіки Аргентиною...*, с. 7.

³⁵ В. ТРЕМБІЦЬКИЙ, ‘Дипломатичні взаємини Аргентини з Україною’, с. 453, 456.

³⁶ *Ibid.*, с. 457–458, 463; В. СЕРГІЙЧУК, *Op. cit.*, с. 617.

- замирення з Антантою, що відбулося через підписання Варшавського договору (21.04.1920) та встановлення дипломатичних взаємин УНР з Польською Республікою, яку визнали країни Антанти, посприяло визнанню України нейтральними державами³⁷;

- непересічна постать тодішнього президента Аргентини Іполіто Ірігоєна, послідовного прихильника демократії, захисника права народів на самовизначення, поборника насильства, загарбницької політики, противника експансіоністської політики президента США Вудро Вільсона у Центральній Америці, подвійних стандартів у визнанні нових країн, поставлених в Європі після Першої світової війни³⁸. У своєму посланні до Національного Конгресу Аргентини 14 травня 1920 р. президент І. Ірігоєн виклав принципи визнання Аргентиною нових європейських країн: *“Ці уряди виникли на міцному національному ґрунті. Виконавча влада визнає всіх і кожного окремо, хто демонструє прихильність принципам демократії”*³⁹.

Налагодження дипломатичних контактів з Аргентиною почалося з посольства УНР у Берліні. За даними Б. Галайчука, послу Аргентини 5 травня 1920 р. було вручено вербальну ноту, яка інформувала аргентинське посольство у Німеччині про підписання Варшавського договору (21.04.1920) та наводила текст першої статті договору⁴⁰. В. Трембіцький доповнював, що наприкінці ця нота містила прохання посольства УНР про визнання суверенності України⁴¹.

Безпосередньо прохання про визнання Аргентиною незалежності УНР та її уряду було висловлене президентом Делегації УНР на Паризькій мирній конференції графом М. Тишкевичем, який на той час виконував обов’язки голови НДМ УНР у Франції, у вербальній

³⁷ В. ТРЕМБІЦЬКИЙ, ‘Дипломатичні взаємини Аргентини з Україною’, с. 458–459.

³⁸ *Ibid.*, с. 462–464; BOHDAN T. HALAJCZUK, *Op. cit.*, р. 71–72; В. ГОЛОВЧЕНКО, ‘Аргентина – Україна. 1921 рік’, с. 268; IDEM., ‘Визнання Української Народної Республіки Аргентиною...’, с. 7; LUCIO M. MORENO QUINTANA, *La diplomacia de Yrigoyen, La Plata (editorial Inca)*, 1928, 485 pp.

³⁹ “Estos gobiernos han surgido sobre la base de robustas nacionalidades. El Poder Ejecutivo procedió a reconocerles toda vez que, definidos en su individualidad, se presentan con la expresión de ideas democráticas” (T. HALAJCZUK BOHDAN, *Op. cit.*, р. 71).

⁴⁰ Б. ГАЛАЙЧУК, ‘Єдина американська держава, що визнала УНР’, с. 2.

⁴¹ В. ТРЕМБІЦЬКИЙ, ‘Дипломатичні взаємини Аргентини з Україною’, с. 458–460.

ноті від 15 січня 1921 р. на ім'я посла Аргентини у Франції Марсело Торкуато де Альвеара⁴². Витяг з цієї ноти опублікував у перекладі з французької мови Б. Галайчук, який з 1949 р. мешкав у Буенос-Айресі і, ймовірно, натрапив на цю ноту в архіві Міністерства закордонних справ Аргентини. Оскільки на сьогодні це єдиний відомий текст названої ноти, дозволимо собі процитувати його ще раз: *“Різні нові держави, відірвані від колишньої Росії, мали честь та приємність дістати визнання від Аргентинської Республіки. Дозволю собі звернутися до Вашої Ексцеленції з проханням Вашої підтримки для визнання Вашим урядом незалежності України, яку вже визнала де факто Апостольська Столиця, Польща, Фінляндія, Естонія, Литва та Грузія, як теж визнання протибольшевицького українського Уряду генерала Петлюри. Шляхетні традиції Вашої батьківщини та далекозорість і справжнє вольнелюбство (дослівно: лібералізм), якими визначається уряд Вашої Ексцеленції, дають мені основу сподіватися, що моє прохання буде прийняте прихильно”*⁴³. Цю ноту Б. Галайчук, а за ним В. Трембіцький хибно датували 17 січня 1921 р.⁴⁴, – ймовірно, за датою її відправлення аргентинським посольством у Парижі по телеграфу міністру закордонних справ та культів Аргентини. При цьому В. Трембіцький помилково назвав автором ноти О. Шульгина, який насправді прибув у Париж, як вже повідомлялося, 13 березня 1921 р. (див. виноску 20).

Майже через півтора місяці посол Республіки Аргентина у Франції М. Т. де Альвеар привітав у листі від 3 березня 1921 р. президента Делегації УНР на Паризькій мирній конференції графа М. Тишкевича про визнання його урядом України вільною державою (док. № 1). А 31 березня 1921 р. так само на ім'я М. Тишкевича був направлений поштою лист з Міністерства закордонних справ та культів Аргентини за підписом міністра О. Пуейрредона (док. № 2), що підтверджував визнання України державою вільною і незалежною на підставі декрету уряду Аргентини від 5 лютого 1921 р. Копія названого декрета

⁴² В. І. ГОЛОВЧЕНКО, ‘Визнання Української Народної Республіки Аргентиною...’, с. 8; ІДЕМ., ‘Аргентина – Україна. 1921 рік’, с. 268; док. № 1.

⁴³ Б. ГАЛАЙЧУК, ‘Єдина американська держава, що визнала УНР’, с. 2; цитується: В. ТРЕМБІЦЬКИЙ, ‘Дипломатичні взаємини Аргентини з Україною’, с. 460.

⁴⁴ *Ibid.*

додавалася (док. № 3). Обидва листи М. Тишкевича не застали, він залишив місію і виїхав з Парижа 15 лютого 1921 р. (див. виноску 19). Справа налагодження перших дипломатичних контактів з Аргентиною через її посольство у Франції випала НДМ УНР в Парижі, тоді як всі питання зі встановлення дипломатичних відносин з Аргентиною вирішував уряд УНР, що перебував на той час на території Польщі у м. Тарнові.

Заходи уряду УНР щодо організації дипломатичного представництва в Аргентині

Перебіг подій після надходження названих листів у НДМ УНР в Парижі, відповідно 7 березня 1921 р. (док. № 1) та 8 травня 1921 р. (док. № 2, 3), детально описав В. Головченко⁴⁵. Дозволимо собі їх коротко переказати, доповнюючи новими фактами.

7 березня 1921 р., того ж дня, як був отриманий лист від посла Аргентини у Франції М. Т. де Альвеара, в. о. голови НДМ УНР у Франції М. Шумицький переслав скриптурну копію листа до Міністерства закордонних справ (далі – МЗС) УНР у Тарнові⁴⁶. Наступного дня, 8 березня, М. Шумицький був прийнятий послом Аргентини у Парижі де Альвеаром, про що одразу письмово доповів міністру МЗС (9.03.1921)⁴⁷. У рапорті він повідомив, що посол запропонував йому “допомогу в справі визнання України Бразилією”. З цього він робив висновок: “З визнанням України Бразилією ми будемо автоматично визнані цілою південною Америкою і всіма їх дрібними Республіками – як Болівія, Колумбія, Венесуела і т. ін.”⁴⁸. Отримавши цей рапорт, міністр закордонних справ А. Ніковський 14 березня доручив О. Шульгину, який напередодні приїхав у Париж і приймав справи місії, передати послу Аргентини подяку від уряду УНР, а 15 березня особисто доповів Симону Петлюрі про визнання Аргентиною УНР⁴⁹. Наступ-

⁴⁵ В. І. Головченко, ‘Визнання Української Народної Республіки Аргентиною...’, с. 8–12; ІДЕМ., ‘Аргентина – Україна. 1921 рік’, с. 268–272.

⁴⁶ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 488, арк. 8.

⁴⁷ Ibid., спр. 447, арк. 6, 7.

⁴⁸ В. І. Головченко, ‘Визнання Української Народної Республіки Аргентиною...’, с. 8–9; ІДЕМ., ‘Аргентина – Україна. 1921 рік’, с. 268–269.

⁴⁹ Ibid.

ного дня, 16 березня, С. Петлюра доручив міністру МЗС А. Ніковському вжити відповідних заходів для захисту інтересів УНР в Аргентині⁵⁰, на що 4 квітня МЗС УНР направило керуючому справами Директорії лист для донесення С. Петлюрі з проханням про призначення радника НДМ УНР у Франції Миколу Андрійовича Шумицького дипломатичним представником УНР в Аргентині. Його головним завданням передбачалося встановлення і закріплення відносин між урядами обох країн та поширення своєї дипломатичної діяльності на Бразилію *“для можливого скорого добуття визнання Української Народної республіки і цією державою”*⁵¹. 9 квітня 1921 р. був підписаний наказ по МЗС УНР за № 51 про те, що *“п. Шумицькому Миколі доручається виконання обов’язків «Повіреного в Справах» УНР при Уряді Республіки Аргентини з дня «1-го» квітня 1921 р.”*⁵².

Ще до офіційного затвердження М. Шумицького повіреним у справах УНР в Аргентині МЗС УНР була проведена інтенсивна підготовча робота з організації дипломатичного представництва в Аргентині. Так, М. Шумицький 23 березня 1921 р. отримав дипломатичний паспорт за підписом міністра закордонних справ А. Ніковського як повірений у справах УНР при уряді Республіки Аргентина. У паспорті прохалося *“всі українські та закордонні війська та цивільні власті допомагати п. М. Шумицькому в його проїздах чи граничних переходах”*⁵³. Разом з тим М. Шумицькому було видано уповноваження МЗС, за яким він мав *“виконувати обов’язки «Повіреного в Справах» Української Народної Республіки при уряді Республіки Аргентини [...] боронити права і інтереси УНР та її громадян перед зазначеним Урядом”*, а також провести відповідну роботу щодо визнання УНР іншими державами Південної та Центральної Америки⁵⁴. Однак через два тижні вище названі документи – дипломатичний паспорт та уповноваження на вимогу МЗС від 6 квітня 1921 р. були відкликані назад.

⁵⁰ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 447, арк. 4.

⁵¹ Ibid., арк. 3–3зв.

⁵² Ibid., арк. 12.

⁵³ В. Трембіцький, ‘Дипломатичні взаємини Аргентини з Україною’, с. 464–465 (на с. 467 В. Трембіцький опублікував факсиміле паспорта, ксерокопію якого він отримав від Михайла Данилишина з Аргентини).

⁵⁴ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 488, арк. 44–44зв. (чорновик).

Аргументація була такою: *“Зазначені документи, відповідно вистиглизувані, будуть видані Вам Міністерством після остаточного вирішення питання дипломатичного представництва УНР в Аргентині Радою Народних Міністрів УНР”*⁵⁵. Це сталося 9 квітня 1921 р. (див. виноску 52).

А поки ці документи не були відкликані, М. Шумицький 24 березня, після надання повноважень, подав міністру закордонних справ А. Ніковському рапорт, в якому виклав своє бачення завдань, напрямів діяльності та структури українського дипломатичного представництва в Аргентині⁵⁶. До завдань зокрема належала *“організація і об’єднання тих українських сил, котрі знаходяться на теренах цілої південної Америки”*⁵⁷, що мало сприяти визнанню України іншими державами Американського континенту. Для досягнення цієї мети передбачалися три напрями роботи: 1) інформативний (через пресу, лекції, реферати); 2) зацікавлення фінансових і комерційних кіл українською справою та роз’яснення вигоди, що дасть визнання України (при цьому така співпраця в економічній сфері розглядалася за умови повернення УНР на свої терени); 3) власне дипломатична робота⁵⁸. У наслідку М. Шумицький бачив визнання України Бразилією, що автоматично мало привести до визнання України Болівією, Колумбією, Чилі, Перу, Венесуелою. *“Коли буде досягнуто визнання України цілою південною Америкою, можливо буде перейти до центральної Америки, в котрій головну роль грає Мексика. А коли і це буде досягнуто, то визнання нашої Республіки З’єднаними штатами північної Америки не буде мати жодних сумнівів”*⁵⁹. За проектом штатів дипломатичного представництва у ньому мали працювати три особи – повірений, радник-секретар і урядовець. З поміток А. Ніковського на полях вид-

⁵⁵ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 488, арк. 30.

⁵⁶ Ibid., спр. 447, арк. 8–9зв.; цитується: В. І. Головченко, ‘Визнання Української Народної Республіки Аргентиною...’, с. 9–10; ІДЕМ., ‘Аргентина – Україна. 1921 рік’, с. 269–270.

⁵⁷ В. І. Головченко, ‘Визнання Української Народної Республіки Аргентиною...’, с. 9; ІДЕМ., ‘Аргентина – Україна. 1921 рік’, с. 269.

⁵⁸ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 447, арк. 8зв.

⁵⁹ В. І. Головченко, ‘Визнання Української Народної Республіки Аргентиною...’, с. 10; ІДЕМ., ‘Аргентина – Україна. 1921 рік’, с. 270.

но, що він втрутився лише у проект штатів, скоротивши коло повноважень радника-секретаря до секретарських, заробітну плату двох перших посадовців та у цілому місячні витрати на утримання дипломатичного представництва⁶⁰.

31 березня на ім'я голови місії у Парижі О. Шульгина міністр закордонних справ А. Ніковський направив листа, в якому повідомляв про намір уряду призначити М. Шумицького *“керуючим справами нашого майбутнього дипломатичного представництва в Аргентині”* і прохав з'ясувати з аргентинським послом справу обміну представництвами між обома урядами⁶¹. Згодом у травні 1921 р. М. Шумицький мав зустріч з послом Аргентини у Франції де Альвеаром, про що він звітував 11 травня С. Петлюрі. На зустрічі з послом йшлося про українську імміграцію в Аргентину. Посол повідомив про можливість надання земельних ділянок переселенцям і обіцяв посприяти у вирішенні питання безкоштовного переїзду українських емігрантів в Аргентину, адже квиток коштував 70 тис. польських злотих⁶². 31 травня 1921 р. посол Аргентини де Альвеар надіслав О. Шульгину підтвердження про акредитацію М. Шумицького як повіреного у справах УНР в Аргентині⁶³. Однак в Аргентину М. Шумицький так і не виїхав. Перебуваючи весь час у Парижі, він навіть у липні 1922 р. все ще вважався повіреним у справах УНР в Аргентині⁶⁴.

На цьому, по суті, справа завершилася. Брак коштів уряду УНР, втрата нею державної території і ще більш примарне її повернення після невдачі Другого зимового походу Армії УНР (жовтень–листопад 1921 р.), все більш непевне положення уряду УНР у Польщі після підписання Ризького мирного договору (18.03.1921) між Польщею, з одного боку, та РСФРР і УСРР, з другого, яким, власне, визнавався уряд Радянської України, – все це унеможливило направлення та утримання дипломатичного представництва УНР в Аргентині. До таких

⁶⁰ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 447, арк. 9.

⁶¹ Ibid., арк. 10–11; В. І. Головченко, ‘Визнання Української Народної Республіки Аргентиною...’, с. 11; ІДЕМ., ‘Аргентина – Україна. 1921 рік’, с. 271.

⁶² В. І. Головченко, ‘Визнання Української Народної Республіки Аргентиною...’, с. 12; ІДЕМ., ‘Аргентина – Україна. 1921 рік’, с. 272.

⁶³ Ibid.; ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 447, арк. 13–13зв.

⁶⁴ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 447, арк. 19.

висновків дійшли дослідники, які вивчали питання визнання УНР Аргентиною⁶⁵. Так само їх розділяє автор цієї публікації.

З іншого боку, про що не знали співробітники МЗС УНР, уряд Аргентини вичікував з офіційною публікацією декрету від 5 лютого 1921 р. про визнання УНР незалежною державою, що надавало йому таким чином юридичної сили. Публікація урядових постанов в “Офіційному бюлетені Республіки Аргентина” (*Boletín Oficial de la República Argentina*⁶⁶, далі – ОБРА) зазвичай вважалася формальною справою, адже багато з них публікувалися з запізненням від кількох днів до кількох місяців, а то й більше. Наприклад, Республіка Аргентина визнала цілу низку нових країн, що утворилися в Європі після Першої світової війни внаслідок розпаду Австро-Угорської та Російської імперій. Декрети про їхнє визнання публікувалися в ОБРА з різним інтервалом у часі. Але були випадки, коли декрети про визнання деяких країн з політичних міркувань не були опубліковані в ОБРА, що не завадило проте через рік–два вичікування і покращення політичної кон’юнктури встановити з цими країнами дипломатичні стосунки.

Аргентина, крім України, визнала *Фінляндію* (10.05.1918 р., опубліковано в ОБРА 16.05.1918 р.⁶⁷), *Польщу* (4.07.1919 р., опубліковано – 12.07.1919 р.⁶⁸), *Грузію* (15.09.1919 р., опубліковано – 19.09.1919 р.⁶⁹), *Чехословаччину* (15.09.1919 р., опубліковано – 19.09.1919 р.⁷⁰), *Австрію* (18.11.1919 р., опубліковано – 13.12.1919 р.⁷¹), *Вірменію* (3.05.1920 р.,

⁶⁵ В. ТРЕМБІЦЬКИЙ, ‘Дипломатичні взаємини Аргентини з Україною’, с. 465; В. І. ГОЛОВЧЕНКО, ‘Визнання Української Народної Республіки Аргентиною...’, с. 12; ІДЕМ., ‘Аргентина – Україна. 1921 рік’, с. 272.

⁶⁶ Див. пошукову базу даних “*Boletín Oficial de la República Argentina*” // <https://www.boletinoficial.gob.ar>

⁶⁷ *Boletín Oficial de la República Argentina*, 16.05.1918, No. 7285, p. 1 (<https://www.boletinoficial.gob.ar/#!/DetalleNormaBusquedaAvanzada/11217982/19180516>)

⁶⁸ *Ibid.*, 12.07.1919, No. 7622, p. 1 (<https://www.boletinoficial.gob.ar/#!/DetalleNormaBusquedaAvanzada/11203332/19190712>)

⁶⁹ *Ibid.*, 19.09.1919, No. 7679, p. 1 (<https://www.boletinoficial.gob.ar/#!/DetalleNormaBusquedaAvanzada/11199306/19190919>)

⁷⁰ *Ibid.*

⁷¹ *Ibid.*, 13.12.1919 р., No. 7749, p. 1 (<https://www.boletinoficial.gob.ar/#!/DetalleNormaBusquedaAvanzada/11197124/19191213>).

опубліковано – 25.06.1920 р.⁷²), *Угорщину* (10.09.1920 р., опубліковано – 28.09.1920 р.⁷³), *Естонію* (10.01.1921 р., опубліковано – 30.03.1921 р.⁷⁴), *Литву* (14.03.1921 р., не опубліковано, 16.08.1923 р. призначено віце-консула у тодішню столицю Литви Каунас⁷⁵), *Югославію* (13.12.1921 р., не опубліковано, 2.04.1924 р. призначено надзвичайним посланником повноважного посла в Австрії⁷⁶) та *Латвію* (28.03.1922 р., опубліковано – 9.02.1923 р.⁷⁷).

Тому, не чекаючи на публікацію в ОБРА декрету про визнання України, посол Аргентини у Франції приймав українських представників, підтвердив акредитацію повіреного у справах УНР в Аргентині (див. виноски 47, 63), що свідчило про те, що Республіка Аргентина тримала для України двері відчиненими, очікуючи на кроки з її боку, зокрема прибуття дипломатичного представника. Можливо, що приїзд у Буенос-Айрес повіреного у справах УНР протягом кількох місяців або й більше після підписання декрету, спонукав би уряд Аргентини до завершального кроку – публікації декрету про визнання незалежності УНР в ОБРА. Зважаючи на перелічені вище обставини, які унеможливили відкриття представництва УНР в Аргентині, цей декрет так і не був опублікований в ОБРА, що, однак, як ми бачили на прикладі Литви та Югославії, не стало на заваді налагодженню дипломатичних стосунків.

Прийняття урядом Аргентини 5 лютого 1921 р. декрету про визнання УНР незалежною державою по праву можна вважати успіхом української дипломатії з огляду на втрату державної території та діяль-

⁷² Boletín Oficial de la República Argentin, 25.06.1920, No. 7903, p. 1 (<https://www.boletinoficial.gob.ar/#!DetalleNormaBusquedaAvanzada/11203715/19200625>).

⁷³ *Ibid.*, 28.09.1920, No. 7981, p. 1 (<https://www.boletinoficial.gob.ar/#!DetalleNormaBusquedaAvanzada/11189699/19200928>).

⁷⁴ *Ibid.*, 30.03.1921, No. 8125, p. 1 (<https://www.boletinoficial.gob.ar/#!DetalleNormaBusquedaAvanzada/11184611/19210330>).

⁷⁵ *Ibid.*, 16.08.1923, No. 8825, p. 1 (<https://www.boletinoficial.gob.ar/#!DetalleNormaBusquedaAvanzada/11165706/19230816>).

⁷⁶ *Ibid.*, 2.04.1924, No. 9013, p. 2 (<https://www.boletinoficial.gob.ar/#!DetalleNormaBusquedaAvanzada/11153747/19240402>).

⁷⁷ *Ibid.*, 9.02.1923, No. 8676, p. 1 (<https://www.boletinoficial.gob.ar/#!DetalleNormaBusquedaAvanzada/11173134/19230209>).

ності уряду УНР в екзилі відтоді, коли останні частини армії УНР залишили свою територію, відійшовши за Збруч на територію Польщі (21.11.1920). На жаль, цей дипломатичний успіх уряд УНР в екзилі з об'єктивних причин розвинути не зміг. А для українських емігрантів, які мешкали в Аргентині до і після Другої світової війни, акт визнання урядом Аргентинської Республіки УНР, хоч і не опублікований в ОБРА, був предметом гордості як за свою Батьківщину, так і країну, яка їх прийняла. Тому-то і розійшлися по руках ксерокопії документів про визнання у 1921 р. Аргентиною України, що друкується нижче.

Метод і принципи публікації

До уваги читачів пропонуються такі документи:

1. Лист посла Аргентини у Франції М. Т. де Альвеара президенту делегації УНР на Паризькій мирній конференції графу М. Тишкевичу про визнання Урядом Аргентини Української Народної Республіки. *Париж, 3 березня 1921 р.*;

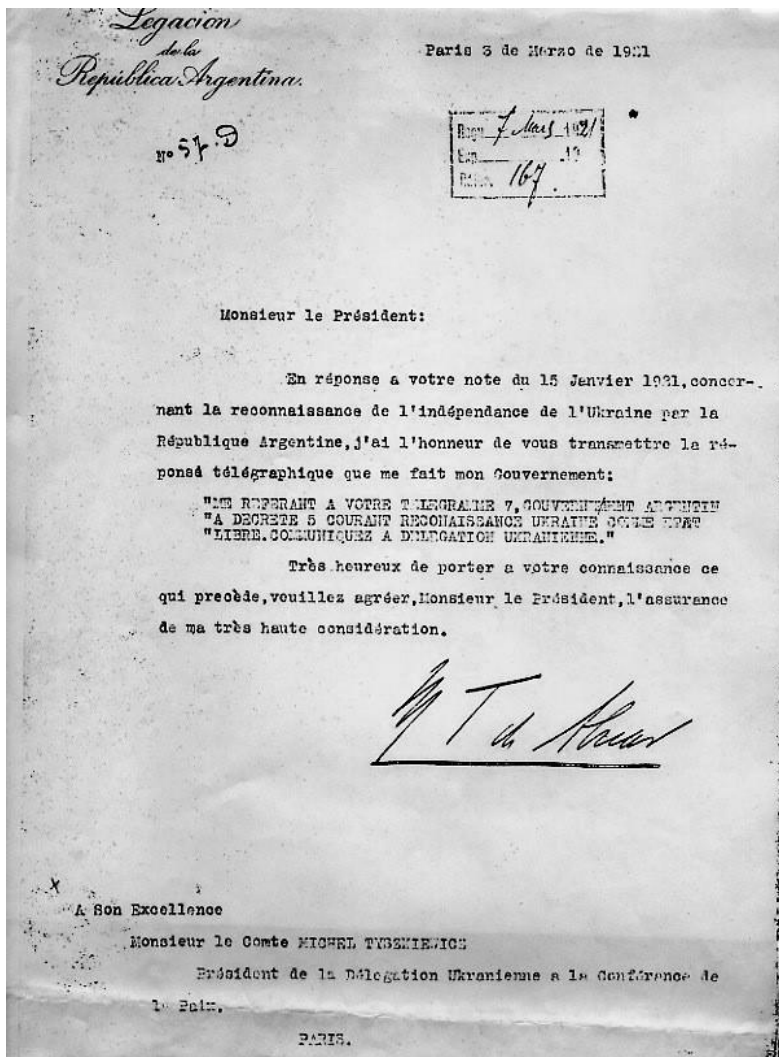
2. Лист міністра закордонних справ та культів Республіки Аргентина О. Пуейрредона президенту делегації УНР на Паризькій мирній конференції про визнання урядом Аргентини Української Народної Республіки. *Буенос-Айрес, 31 березня 1921 р.*;

3. Додаток до документа № 2: Декрет Уряду Республіки Аргентина про визнання Української Народної Республіки. *Буенос-Айрес, 5 лютого 1921 р.*

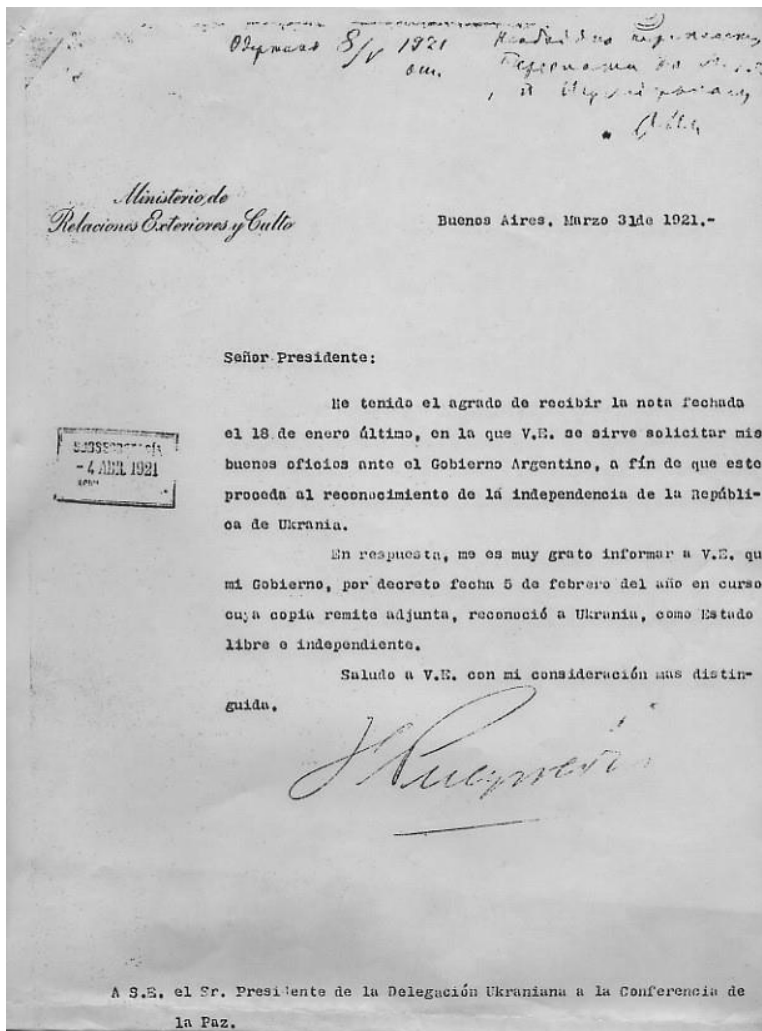
Документи публікуються у вигляді факсиміле та набраного тексту. Текстова публікація здійснена за допомогою науково-критичного методу із збереженням орфографії, пунктуації та оформлення. У квадратних дужках без застереження розкриваються скорочення та з відповідним коментарем у виносках – знак тотожності у вигляді подвійних лапок, так само у супроводі коментарів квадратними дужками виділяються пропущені літери.

Наприкінці блоку документів розміщені коментарі за змістом, позначені зірочками.

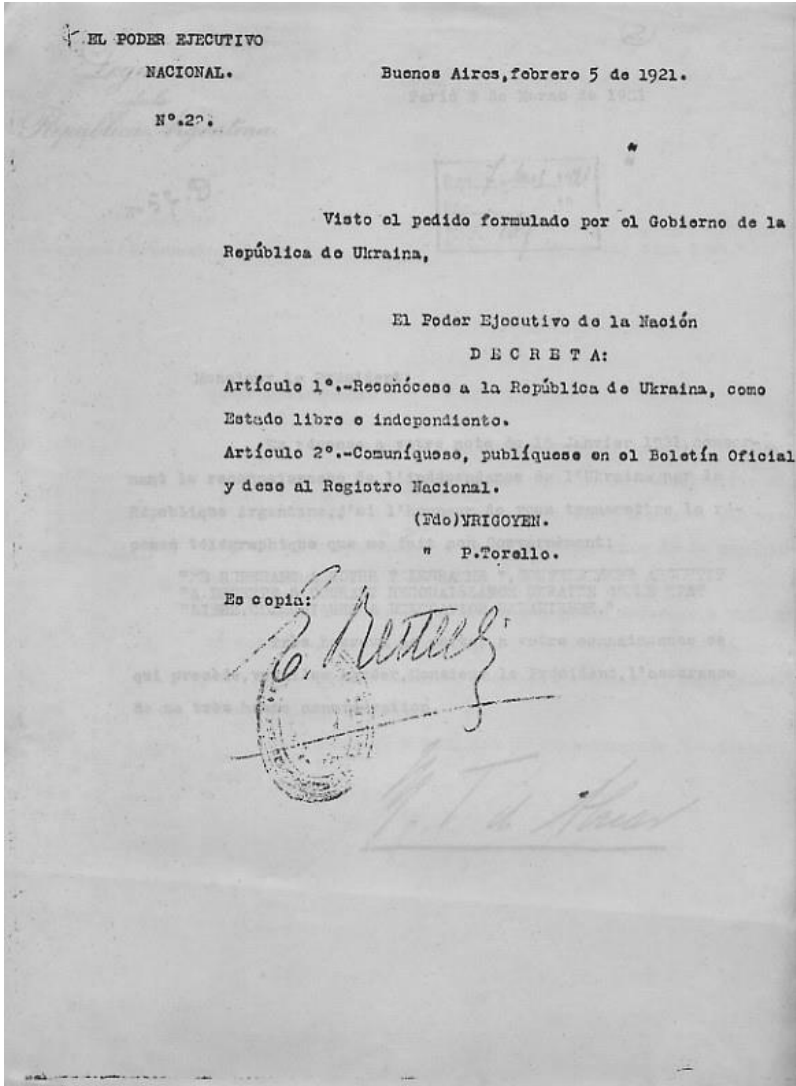
**№ 1. Лист посла Аргентини у Франції М. Т. де Альвеара
президенту делегації УНР на Паризькій мирній конференції
графу М. Тишкевичу про визнання Урядом Аргентини
Української Народної Республіки. Париж, 3 березня 1921 р.**

**№ 2. Лист міністра закордонних справ та культів Республіки
Аргентина О. Пуейрредона президенту делегації УНР на
Паризькій мирній конференції про визнання урядом Аргентини
Української Народної Республіки.
Буенос-Айрес, 31 березня 1921 р.**

**№ 3. Додаток до документа № 2: Декрет Уряду Республіки
Аргентина про визнання Української Народної Республіки.
Буенос-Айрес, 5 лютого 1921 р.**

**№ 1. Лист посла Аргентини у Франції М. Т. де Альвеара
президенту делегації УНР на Паризькій мирній конференції
графу М. Тишкевичу про визнання Урядом Аргентини
Української Народної Республіки. Париж, 3 березня 1921 р.**

*Legación
de la
República Argentina*⁷⁹
N° 57. D.⁸⁰

Paris 3 de Marzo de 1921⁷⁸

Reçu 7 Mars 1921
Exp[édié] 19
Réfer[ence] 167⁸¹

Monsieur le Président:

En réponse à⁸² votre note du 15 Janvier 1921, concernant la reconnaissance de l'indépendance de l'Ukraine par la République Argentine, j'ai l'honneur de vous transmettre la réponse télégraphique que me fait mon Gouvernement:

“ME REFERANT A VOTRE TELEGRAMME 7,
GOUVERNEMENT ARGENTIN A DECRETE 5 COURANT
RECONNAISSANCE UKRAINE COMME ETAT LIBRE.
COMMUNIQUEZ A DELEGATION UKRA[I]NIENNE.”

Très heureux de porter à votre connaissance ce qui précède⁸³, veuillez agréer, Monsieur le Président, l'assurance de ma très haute considération.

M. T. de Alvear⁸⁴

A Son Excellence
Monsieur le Comte MICHEL TYSZKIEWICZ
Président de la Délégation Ukra[i]nienne à la Conférence de la
Paix.
PARIS

⁷⁸ Дата іспанською мовою.

⁷⁹ Текст бланка іспанською мовою.

⁸⁰ Номер документа написано чорнилом.

⁸¹ Штамп надходження листа, поставлений у НДМ УНР у Франції.

⁸² Тут і далі прийменник *à* пишеться як *a*.

⁸³ В оригіналі *precède*.

⁸⁴ Власноручний підпис чорнилом посла Аргентини у Франції М. Т. Альвеара.

*Оригінал, машинопис (друкується за ксерокопією).
Родинний архів Лідії Крюкової-Качуровської (Мюнхен, Німеччина).*

Інші копії:

Фотокопія (розмір 17×20).

ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 447, арк. 14;

Скриптурна копія з фотокопії, машинопис (1-й примірник).

Там само, спр. 488, арк. 6;

*Скриптурна завірена копія, знята в Українській дипломатичній місії в
Парижі⁸⁵, машинопис (цигарковий папір).*

Там само, спр. 447, арк. 2;

*Скриптурна завірена копія, знята в Українській дипломатичній місії в
Парижі⁸⁶, машинопис (цигарковий папір).*

Там само, спр. 488, арк. 11;

*Скриптурна завірена копія, знята в Українській дипломатичній місії в
Парижі, машинопис (цигарковий папір).*

Там само, арк. 9;

*Скриптурна завірена копія, знята у дипломатичному відділі
Департаменту чужоземних зносин*

Міністерства закордонних справ УНР⁸⁷, машинопис (1-й примірник).

Там само, арк. 5;

*Скриптурна завірена копія, знята в Українській дипломатичній місії у
Польщі⁸⁸, машинопис (1-й примірник).*

Там само, арк. 14.

Переклад українською мовою:

Копія, машинопис. ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 488, арк. 4

⁸⁵ На копії вгорі ліворуч через фіолетову копірку рукописна примітка: Д[епартамент] Ч[ужоземних] З[носин] Визнання Аргентиною папка!

⁸⁶ Копія надійшла у дипломатичний відділ Департаменту чужоземних зносин Міністерства закордонних справ УНР. На копії вгорі ліворуч червоним олівцем написано і підкреслено *К.* (тобто канцелярія міністра), посередині навскоси синім чорнилом: Д[епартамент] Ч[ужоземних] З[носин] Запитати оригінал від Делегації УНР в Парижі, рукою директора дипломатичного відділу Павла Дяківа фіолетовим чорнилом: попрохати у паризькій місії оригінал визнання Аргентиною. 21/3 ПД; вгорі посередині і праворуч написані вхідні дати і номери – олівцем у два рядки: 18/III 1921 ДЧЗ; світло фіолетовим чорнилом: Вх. 2.1199 19/III [1]921 р.; темно фіолетовим чорнилом: Д[ипломатичний] В[ідділ] 21/3 21 р. ч. 537.

⁸⁷ Завірена секретарем дипломатичного відділу Департаменту чужоземних зносин Міністерства закордонних справ УНР Миколою Ковальським.

⁸⁸ Копія містить вгорі посередині вхідну дату і номер дипломатичного відділу Департаменту чужоземних зносин Міністерства закордонних справ УНР, написані світло фіолетовим чорнилом: Д.В. 30/3 21 р. ч. 632.

Переклад док. № 1 з французької та іспанської (Л. Крюкова-Качуровська):

*Дипломатична місія
Республіки Аргентина*

Париж, 3 березня 1921 р.

№ 57 D.

отримано: 7 березня 1921 р.

надіслано: 19

вхідний номер: 167

Пане Президенте,

у відповідь на Вашу ноту від 15 січня 1921 р. у справі визнання незалежності України Республікою Аргентина маю честь передати Вам телеграфічну відповідь, яку мені надав мій Уряд:

“ЩОДО ВАШОЇ ДЕПЕШІ № 7, УРЯД АРГЕНТИНИ
ПОСТАНОВИВ 5-го ЦЬОГО МІСЯЦЯ ВИЗНАТИ УКРАЇНУ
ВІЛЬНОЮ ДЕРЖАВОЮ. ПОВІДОМТЕ УКРАЇНСЬКУ
ДЕЛЕГАЦІЮ”.

Дуже щасливий, що можу передати Вам вищенаведене, прошу прийняти, пане Президенте, вираз моєї найглибшої поваги.

М. Т. де Альвеар*

Його Ексцеленції пану графу Михайлу Тишкевичу,
Президенту Української делегації на Мировій конференції.
Париж

**№ 2. Лист міністра закордонних справ та культів Республіки
Аргентина О. Пуейрредона президенту делегації УНР на
Паризькій мирній конференції про визнання урядом Аргентини
Української Народної Республіки.
Буенос-Айрес, 31 березня 1921 р.**

*Ministerio de
Relaciones Exteriores y Culto*⁸⁹

Buenos Aires, Marzo 31 de 1921

SUBSECRETARÍA
– 4 ABR[IL] 1921
[...]⁹⁰

Señor Presidente:

He tenido el agrado de recibir la nota fechada el 18 de enero último, en la que V[uestra] E[xcelencia] se sirve solicitar mis buenos oficios ante el Gobierno Argentino, a fin de que éste⁹¹ proceda al reconocimiento de la independencia de la República de Ucrania.

En respuesta, me es muy grato informar a V[uestra] E[xcelencia] que mi Gobierno, por decreto fecha 5 de febrero del año en curso, cuya copia remito adjunta, reconoció a Ucrania, como Estado libre e independiente.

Saludo a V[uestra] E[xcelencia] con mi consideración más⁹² distinguida.

H. Pueyrredón⁹³

A S[u] E[xcelencia] el S[eño]r Presidente de la Delegación Ukraniana
a la Conferencia de la Paz

⁸⁹ Текст бланка документа.

⁹⁰ Реєстраційний штамп з вихідною датою канцелярії Міністерства закордонних справ та культів Республіки Аргентина, розміщений на березі ліворуч. В останньому рядку незрозумілий чотиризначний шифр або номер документа.

⁹¹ В оригіналі помилково *este*.

⁹² В оригіналі помилково *mas*.

⁹³ Власноручний підпис міністра закордонних справ та культів Республіки Аргентина О. Пуейрредона (перо, чорнило).

Одержано 8/V 1921

О[лександр] Ш[ульгин]⁹⁴

Необхідно перекласти і
переслати їх М. Тиш[кевичу] й
Шуміцькому
О[лександр] Ш[ульгин]⁹⁵

Оригінал, машинопис (друкується за ксерокопією).
Родинний архів Лідії Крюкової-Качуровської (Мюнхен, Німеччина).

Інші копії (без дати надходження і резолюції):

Скриптурна завірена копія⁹⁶, машинопис.

ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 447, арк. 17;

Скриптурна копія, знята у дипломатичному відділі Департаменту
чужоземних зносин Міністерства закордонних справ УНР,
машинопис (2-й примірник). Там само, спр. 488, арк. 15;

Скриптурна копія, знята в Українській дипломатичній місії в
Парижі, яка надійшла у канцелярію Директорії УНР⁹⁷,
машинопис (1-й примірник). Там само, ф. 1429, оп. 2, спр. 100, арк. 47.

Переклад французькою мовою:

Копія на бланку Делегації УНР в Парижі, машинопис.

ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 447, арк. 13;

Копія, машинопис. Там само, арк. 18.

Переклад українською мовою:

Оригінал, рукопис (чорне чорнило).

ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 447, арк. 13зв.;

Оригінал, рукопис (фіолетове чорнило).

Там само, ф. 1429, оп. 2, спр. 100, арк. 47зв.

(опубліковано: В. СЕРГІЙЧУК, *Неусвідомлення України. Ставлення світу до української державності: погляд у 1917–1921 роки з аналізом сьогодення*, Л. (Свічадо), 2002, с. 620);

Копія, машинопис (2-й примірник).

ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 488, арк. 16;

Скриптурна копія, машинопис (синя стрічка).

Там само, ф. 1429, оп. 2, спр. 101, арк. 49.

⁹⁴ Приписка О. Шульгина вгорі посередині, ймовірно, олівцем.

⁹⁵ Резолюція, накладена О. Шульгиним вгорі праворуч, ймовірно, олівцем.

⁹⁶ Копія завірена 24.05.1921 р. секретарем Української дипломатичної місії в Парижі А. Коваленком (перо, фіолетове чорнило) та печаткою місії. У копії вказано адресу місії: 37 Rue La Pérouse Paris.

⁹⁷ Вгорі праворуч фіолетовим чорнилом штамп надходження до канцелярії Директорії УНР, в якому синім олівцем проставлено дату: 10/X дня 1921 р.

Переклад док. № 2 з іспанської (Л. Крюкова-Качуровська):

Міністерство закордонних справ
та культів

Буенос Айрес,
31 березня 1921 р.

Канцелярія
4 квітня 1921 р.
[...]

Пане Президенте,

я мав приємність отримати звернення від 18 січня цього року**, де Ваша Ексцеленція ласкаво просить моїх заходів до Аргентинського Уряду для того, щоб той визнав незалежність Української Республіки.

У відповідь мені дуже приємно поінформувати Вашу Ексцеленцію, що постановою від 5 лютого цього року, копію якої я долучаю, мій Уряд визнав Україну державою вільною і незалежною.

Вітаю Вашу Ексцеленцію з моєю найглибшою пошаною,

О. Пуейрредон***

До Його Ексцеленції пану Президенту Української делегації на
Мировій конференції

Одержано 8/V 1921
О[лександр] Ш[ульгин]

Необхідно перекласти і
переслати їх М. Тиш[кевичу] й
Шуміцькому
О[лександр] Ш[ульгин]

**№ 3. Додаток до документа № 2:
Декрет Уряду Республіки Аргентина
про визнання Української Народної Республіки.
Буенос-Айрес, 5 лютого 1921 р.**

EL PODER EJECUTIVO
NACIONAL
N° 22

Buenos Aires, febrero 5 de 1921

Visto el pedido formulado por el Gobierno de la República de
Ukraina,

El Poder Ejecutivo de la Nación
D E C R E T A :

Artículo 1. – Reconócese a la República de Ukraina, como Estado
libre e independiente.

Artículo 2. – Comuníquese, publíquese en el Boletín Oficial y dese
al Registro Nacional.

(Fdo.) YRIGOYEN
[(Fdo)]⁹⁸ P. Torello

Es copia:
E. Reittel [печатка]⁹⁹

*Скриптурна копія, завірена у Міністерстві закордонних справ та
культів Аргентини, машинопис (друкується за ксерокопією).
Родинний архів Лідії Крюкової-Качуровської (Мюнхен, Німеччина).*

Опубліковано (факсиміле оригіналу):

В. ТРЕМБЬЦЬКИЙ, 'Дипломатичні взаємини Аргентини з Україною',
*У пошуках історичної правди: зб. на пошану Миколи Чубатого (1889–
1975),* Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1987, с. 454.

⁹⁸ У квадратних дужках розкрито знак тотожності попередньому рядку у вигляді подвійних лапок.

⁹⁹ Завірено керівником відділу політики Е. Рейтеллем (перо, чорнило) та овальною печаткою Міністерства закордонних справ та культів Республіки Аргентина.

Інші копії:

Завірена копія з копії¹⁰⁰, машинопис.

ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 447, арк. 15;

Скриптурна копія, знята в Дипломатичній місії УНР в Парижі, яка надійшла у канцелярію Директорії УНР¹⁰¹, машинопис (1-й примірник).

Там само, ф. 1429, оп. 2, спр. 100, арк. 47;

Копія з копії, машинопис.

Там само, ф. 3696, оп. 2, спр. 488, арк. 42.

Переклад французькою мовою:

Копія, машинопис.

ЦДАВО України, спр. 447, арк. 16; там само, спр. 488, арк. 43.

Переклад українською мовою:

Скриптурна копія, машинопис (синя стрічка). ЦДАВО України,

ф. 1429, оп. 2, спр. 101, арк. 49

*(опубліковано: В. І. ГОЛОВЧЕНКО, ‘Визнання Української Народної Республіки Аргентиною у 1921 р.: маловідома сторінка історії вітчизняної дипломатії’, *Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр.*,*

К., 2001, вип. 28, ч. 1, с. 11; ІДЕМ., ‘Аргентина – Україна. 1921 рік’,

Україна дипломатична: наук. щорічник, вип. 2 (К., 2002), с. 271);

Оригінал, рукопис. ЦДАВО України, ф. 1429, оп. 2, спр. 100, арк. 47зв.

*(опубліковано: В. СЕРГІЙЧУК, *Неусвідомлення України. Ставлення світу до української державності: погляд у 1917–1921 роки з аналізом сьогодення*, Л. (Свічадо), 2002, с. 618–619);*

Копія, машинопис (2-й примірник).

ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 488, арк. 16.

¹⁰⁰ Копія з копії завірена 24.05.1921 р. секретарем Української дипломатичної місії в Парижі О. Коваленком (перо, фіолетове чорнило) та печаткою місії. Внизу дописано французькою під прізвиськом Е. Рейтелля: *chef de la Division politique (Sceau du Ministère des Aff. étrangères et du culte)* – керівник відділу політики (печатка Міністерства закордонних справ та культів).

¹⁰¹ Вгорі праворуч фіолетовим чорнилом штампом надходження до канцелярії Директорії УНР, в якому синім олівцем проставлено дату: *10/X дня 1921 р.*

Переклад док. № 3 з іспанської (Л. Крюкова-Качуровська):

Національна виконавча влада
№ 22

Буенос-Айрес, 5 лютого 1921 р.

З огляду на прохання, висловлене Урядом Української
Республіки,

Національна виконавча влада
ПОСТАНОВЛЯЄ:

Пункт 1. – Визнати Українську Республіку державою вільною і
незалежною.

Пункт 2. – Розповсюдити, опублікувати в Офіційному бюлетені^{4*}
та передати до Національного реєстру.

(за підписом) Ірігоєн^{5*}
[(за підписом)] П. Торелло^{6*}

Копія:
Е. Рейтель^{7*} [печатка]

КОМЕНТАРІ

* М. Т. де Альвеар – Максимо **Марсело Торкуато де Альвеар** / Máximo **Marcelo Torcuato de Alvear** (4.10.1868, Буенос-Айрес – 23.03.1942, Дон Торкуато, Буенос-Айрес), аргентинський правник, політик, дипломат, 20-й президент Республіки Аргентина. Народився в сім'ї першого мера Буенос-Айреса, закінчив правничий відділ Університету в Буенос-Айресі (1891), працював адвокатом, член партії Громадянський радикальний союз, посол Аргентини у Франції (1917 р. – вересень 1922 р.), президент Аргентини (12.10.1922–12.10.1928), президент Національного комітету Громадянського радикального союзу (1931–1942).

** ...18 січня цього року... – ймовірно, так, за датою отримання Міністерством закордонних справ та культів Аргентини – 18 січня 1921 р., датується вербальна нота президента Делегації УНР на Паризькій мирній конференції графа М. Тишкевича, в. о. голови НДМ УНР у Франції від 15 січня 1921 р. з проханням про визнання Аргентиною незалежності УНР та її уряду.

*** *О. Пуейрредон* – **Оноріо Пуейрредон / Honorio Pueyrredon** (9.07.1876, м. Сан Педро, провінція Буенос-Айрес – 23.09.1945, Буенос-Айрес), аргентинський політик, державний чиновник, дипломат, викладач. Закінчив правничий відділ Університету в Буенос-Айресі (1896), член партії Громадянський радикальний союз, міністр сільського господарства (1916–1917) та міністр закордонних справ та культів (1917–1922) Аргентини в уряді президента Іполіто Ірігоєна. Обраний 1931 р. губернатором провінції Буенос-Айрес, що було оскаржено, і вибори були анульовані диктатором Хосе Феліксом Урібуру. Як політичний опонент військової диктатури був висланий на острів Мартін-Гарсія, згодом у м. Сан Хуліан і, накінець, кинутий у в'язницю м. Ушуая.

^{4*} *...Офіційному бюлетені...* – в “Офіційному бюлетені Республіки Аргентина” (Boletín Oficial de la República Argentina) цей декрет не був опублікований (див. пошукову базу даних “Boletín Oficial de la República Argentina” // <https://www.boletinoficial.gob.ar>).

^{5*} *Ірігоєн* – Хуан **Іполіто** дель Саградо Корасон де Хесус **Ірігоєн** Алем / Juan **Hipólito** del Sagrado Corazón de Jesús **Yrigoyen** Alem (12.07.1852, Буенос-Айрес – 3.07.1933, Буенос-Айрес), аргентинський політик, 19-й і 21-й президент Республіки Аргентина. Закінчив правничий відділ Університету в Буенос-Айресі (1882), працював адвокатом, викладачем. Замолоду включився у політичну діяльність, був депутатом Палати депутатів провінції Буенос-Айрес (1878–1880), один з фундаторів партії Громадянський радикальний союз (1891), президент Національного комітету Громадянського радикального союзу (1897–1931), президент Аргентини (12.10.1916–12.10.1922, 12.10.1928–6.09.1930). Позбувся президентської посади внаслідок військового перевороту, був засланий на острів Мартін-Гарсія, де перебував до лютого 1932 р., останні роки життя провів під домашнім арештом.

^{6*} *П. Торелло* – **Пабло Торелло / Pablo Torello** (9.10.1864, м. Мерседес, провінція Буенос-Айрес – 11.12.1943, Буенос-Айрес), аргентинський адвокат, підприємець (тваринництво), видавець та політик. Закінчив правничий відділ Університету в Буенос-Айресі (1894), видавав газету “Правосуддя”, член партії Громадянський радикальний союз. Міністр Адміністрації Президента Республіки Аргентина (12.10.1916–12.10.1922), тимчасово виконував обов’язки міністра закордонних справ та культів (8.10.1920–15.02.1921). Сенатор провінції Буенос-Айрес (1928–1930). Після військового перевороту залишив країну (1931).

^{7*} *Е. Рейтелль* – **Е. Рейтелль / E. Reittel**, керівник відділу політики Міністерства закордонних справ та культів Республіки Аргентина.